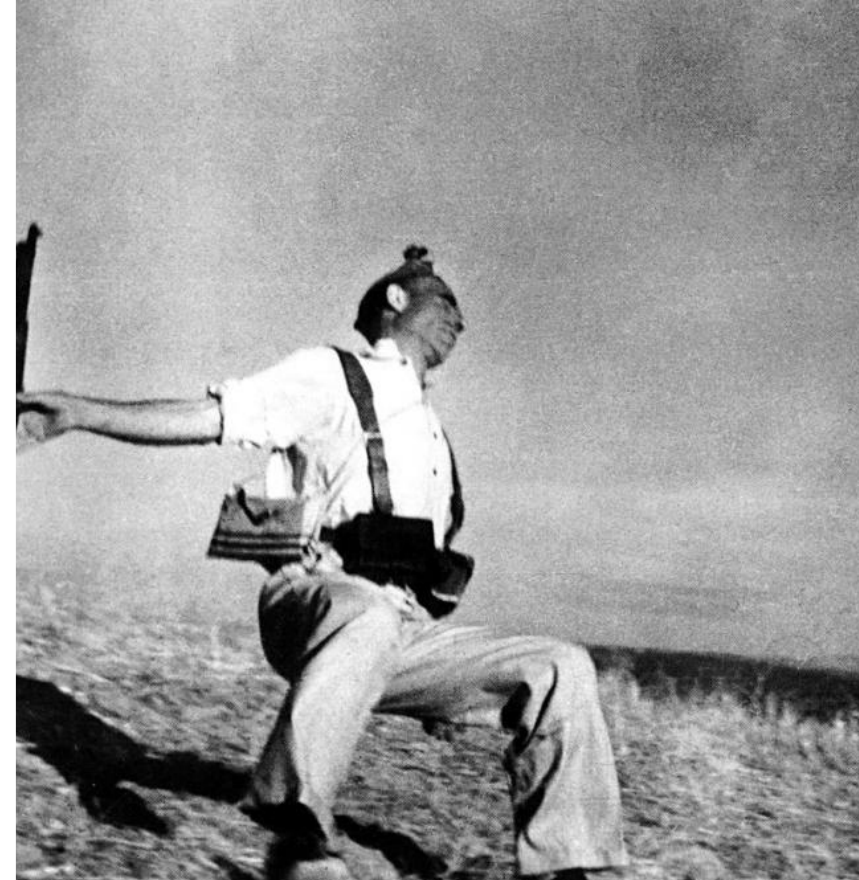

CATALUNYA I LES AVANTGUARDES

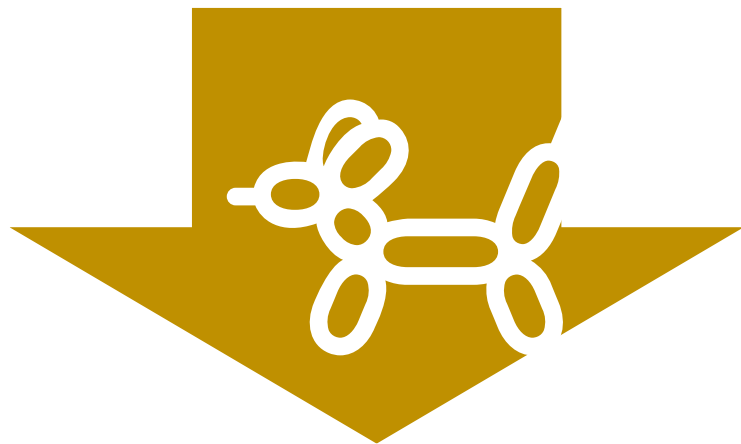
«Per a ésser Poeta caldrà primerament el desig de lluitar»

Joan Salvat-Papasseit

CONTEXT: L'ENTRADA A LA "MODERNITAT"

CATALUNYA DEL 1923 A 1939

MODERNITAT

INSTITUCIONALITZACIÓ

LA INSTITUCIONALITZACIÓ DE LA CULTURA CATALANA

Dictadura de Rivera

- Final dels intents noucentistes

República

- Nova empena
- Impuls a la premsa, als premis (Ex.: Crexells)

Guerra civil

- Situació excepcional

“LES AVANTGUARDES”

- Futurisme
- Cubisme
- Avantguarda literària francesa
- Dadà + surrealisme
- Expressionisme
- Imatgisme
- Orfisme
- Ultraisme
- Vorticisme
- Suprematisme
- Constructivisme
- *De Stijl*
- Antiart
- Purisme...

COSES DIFERENTS	COSES QUE LES UNEIXEN
Àmbit diferent (arts plàstiques, literatura, filosofia, societat, etc.) Contextos diferents (França, Itàlia, etc.) Ús desigual de l'etiqueta “avantguarda”	L'experimentació

→ L'etiqueta “avantguarda”?

La secció més avançada, els que van davant

“AVANTGUARDES”

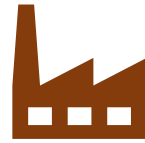
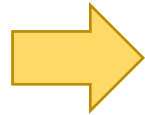
«Conjunt de poètiques, sovint organitzades en forma de moviment, immerses en un procés històric» (MARRUGAT 2020: 577)

EN QUIN CONTEXT SORGEIX L'AVANTGUARDA?

I GUERRA MUNDIAL

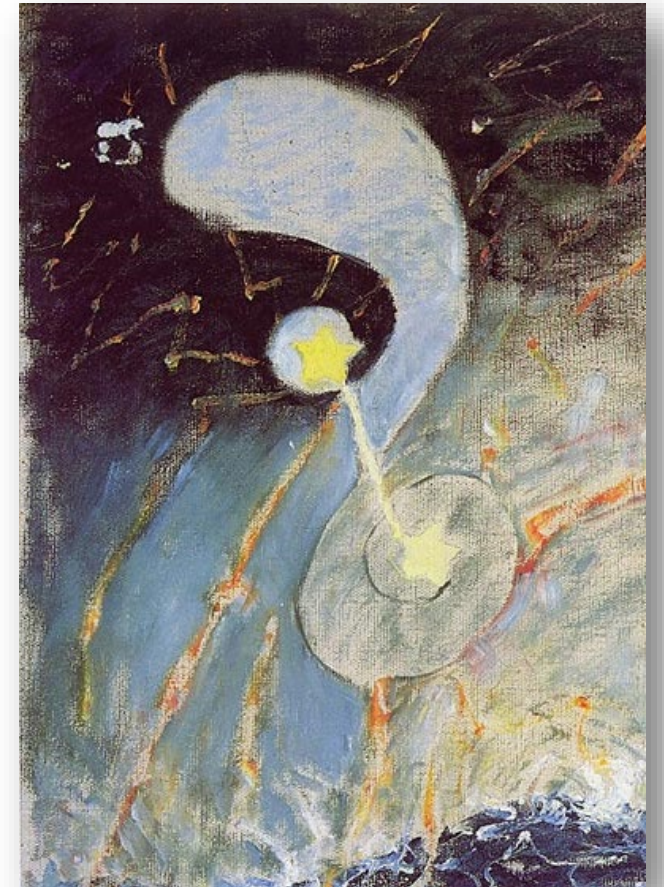
Crisi del model
capitalista, burgès

LA SOCIETAT INDUSTRIAL

Cal evolucionar cap a l'art de
la **societat industrial**

- Contra la tradició i el model burgès
 - Internacionalisme
 - L'artista-heroï
 - Noves tècniques
 - Noves imatges
 - Nous conceptes

Chaos, Nr. 2
Hilma af Klint (1906)

I en la literatura?

Com en arquitectura, és difícil conceptualitzar la idea de "destrucció total"

AVANTGUARDES: NOVES IDEES I IMATGES

Desig de subversió i modernització a tot Europa: cerca d'un **nou llenguatge**.

→ antitradició,
internacionalisme

Reducció de la distància entre gèneres.

L'**ARTISTA** és un ésser subversiu, militant, heroic.

Noves tècniques:

- cal·ligrama,
- paraules en llibertat,
- collage,
- cadàver exquisit,
- desgavell de la sintaxi.

AVANTGUARDES: NOVES IDEES I IMATGES

Noves imatges: la bellesa de la màquina, culte a l'esport i a la vida moderna/industrial.

Totalment contra la societat i l'art burgés

Nous conceptes: anàlisi d'allò que va més enllà de la raó (p. e.x., surrealisme)

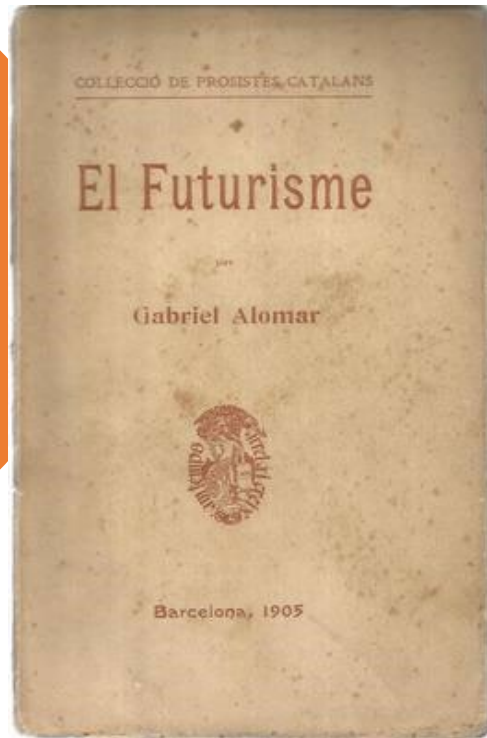

LES AVATGUARDES I CATALUNYA

«L'explicació d'una parcel·la de la literatura catalana en funció de la historiografia europea de les avantguardes pot provocar distorsions, ja que cal encaixar fenòmens específicament nacionals en dinàmiques foranes. Tanmateix, ajuda a comprendre alguns autors que, de fet, van voler establir relacions amb fenòmens europeus que avui coneixem com a avantguardistes.» (MARRUGAT, 2020)

EXEMPLE: EL FUTURISME ITALIÀ... I EL FUTURISME CATALÀ?

1904. Gabriel Alomar havia fet servir el terme "futurisme" per parlar de la idea de modernització i visió de futur per a la societat catalana

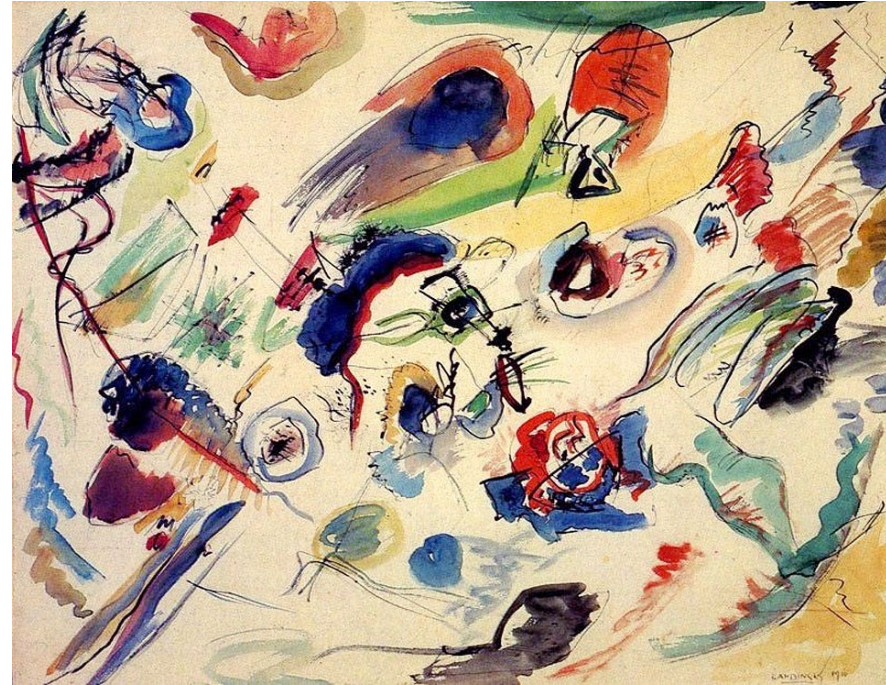
1909. Marinetti publica el Manifesto del Futurismo, que es pres per molts com l'inici de les avantguardes europees. És un text subversiu, ambiciós, que aborda els temes importants de la literatura i art europeus de l'època.

EL NOUCENTISME I L'AVANTGUARDA

Composició de paisatge amb tres nus
Joaquim Sunyer (1913-15)

Sense títol (aquarel·la abstracta)
Kandinsky (1910)

PRINCIPAL OBJECTIU: creació d'una cultura catalana pròpia en consonància amb el moment actual, europeïtzació.

= CONSTRUCCIÓ

PRINCIPAL OBJECTIU: renovar codis estètics, subversió total, nou llenguatge.

= DESTRUCCIÓ

... I EL MODERNISME?

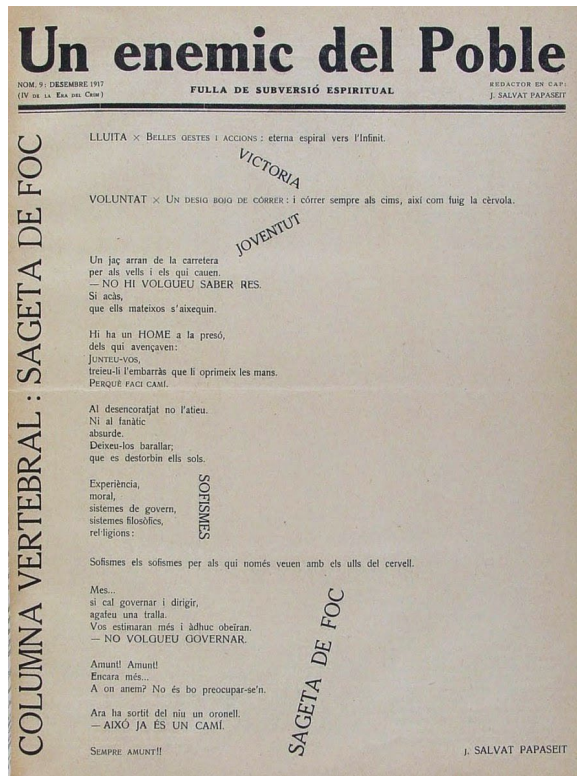
- afany de modernitat
- internacionalisme cultural
- rebuig per la burgesia
- vitalisme
- figura de l'artista-heroi

Madeleine au Moulin de la Galette, Ramon Casas (1892)

LES AVANTGUARDES: ETAPES

1a etapa ("futurista") 1916-1924

2a etapa (surrealista) 1924-1930?

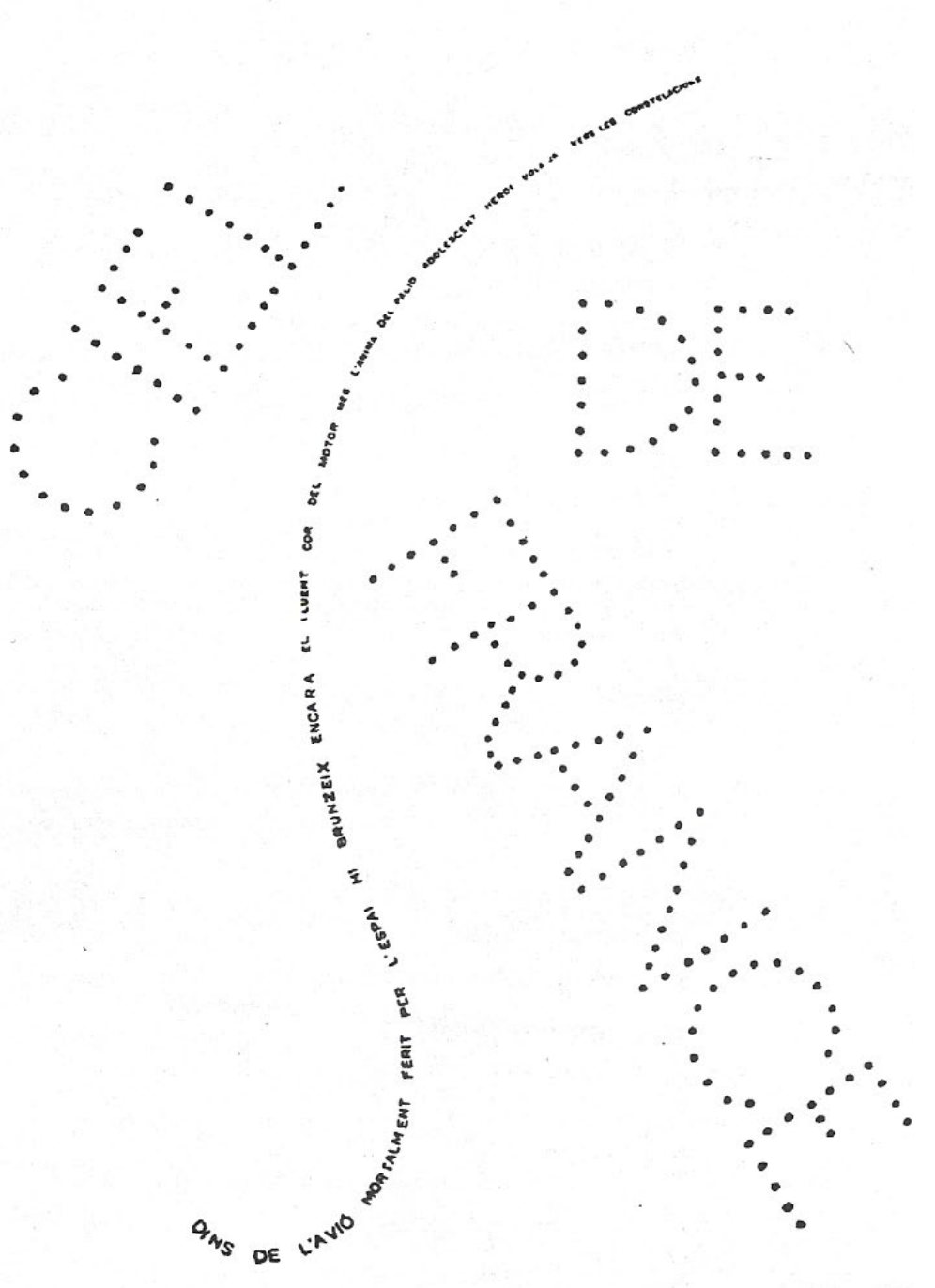

1A ETAPA: “FUTURISTA”

(1916-1924)

- Testimoniatge de les noves tendències europees: internacionalment és molt més trencador.
- També cubisme o dadaisme.
- A Catalunya, actitud combativa però no agressiva.
- Figura internacional: Filippo Marinetti.
- Figura nacional: [Salvat-Papasseit \(1894-1924\)](#).

ÒRGANS DE DIFUSIÓ

REVISTES

- [*Troços/Trossos*](#) (1916-1918, 5 números). Josep Maria Junoy, J.V. Foix.
- [*Un enemic del poble. Fulla de subversió espiritual*](#) (1917). Joan Salvat-Papasseit
- [*Arc-Voltaic*](#) (1918). Joan Salvat-Papasseit, Miró.
- *Proa* (1921). Joan Salvat-Papasseit, "postavantguardisme".

MANIFESTOS

- 1920. *Contra els poetes amb minúscula. Primer manifest català futurista* (Salvat-Papasseit).
- 1922. *Segon manifest futurista Català: Contra l'extensió del Tifisme en Literatura* (Sebastià Sánchez-Juan)

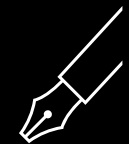

JOAN SALVAT-PAPASSEIT: POETA AVANTGUARDISTA

Barcelona, 1894-1924

- Autodidacta, és un "poeta proletari"

- De jove especialment interessat en l'anarquisme i la defensa de la classe obrera (d'aquesta època són els escrits en castellà). → Després d'una crisi personal, escriu només en català i poesia.

- Als anys 20 fa una estada a París i entra en contacte amb alguns autors de l'avantguarda → Des converteix les Galeries Laietanes (després Llibreria Nacional Catalana) en un focus avantguardista

- Salut molt feble, amb llargues estades en sanatoris. Mor als 30 anys de tuberculosi

PLANOL

a J.-M. de Sucre

MONT AVENTI

D
E
C
A
D
E
N
C
I
A

ESGLÉSIES

XALETS

ARISTOCRACIA VICI
IRONIA EN EL CRIM

S
U
B
U
R
B
I
S

HOSPITAL

RAMERES POBRES
LA GALERA
HONRADESA FAM

El sol ho encen tot

— Però no ho consum

COLUMNA VERTEBRAL : SAGETA DE FOC

al meu germà

LLUITA × BELLES GESTES I ACCIONS Eterna espiral vers l'Infinit.

VICTÒRIA

VOLUNTAT × UN DESIG BOIG DE CORRER: i córrer sempre als cims, així com fuig la cèrvola.

JOVENTUT

Un jaç arran de la carretera
per als vells i els qui cauen.
— NO HI VOLGUEU SABER RES
Si acàs, que ells mateixos s'aixequin.

Hi ha un HOME a la presó,
dels qui avançaven:
JUNTEU-VOS,
treieu-li l'embarràs que li oprimeix les mans.
PERQUÈ FACI CAMÍ.

Al desencoratjat no l'atieu.
Ni al fanàtic absurd.
Deixeu-los barallar
Que es destorbin a ells sols.

Experiència,
moral,
sistemes de govern,
sistemes filosòfics,
religions:

SOFISMES

Sofismes els sofismes per als qui només veuen amb els ulls del cervell.

Més... si cal governar i dirigir,
agafeu una tralla.
Us estimaran més i àdhuc obeïra.
— NO VOLGUEU GOVERNAR.

Amunt! Amunt! Encara més...
A on anem? No és bo preocupar-se'n

Suara ha sortit del niu un oronell.
— AIXÒ JA ÉS UN CAMÍ.

SEMPRE AMUNT!!

SAGETA DE FOC

Nocturn per a acordió

A JOSEP ARAGAY

Veu's aquí : jo he guardat fusta al moll.
Vosaltres no sabeu

què és

guardar fusta al moll:

però jo he vist la pluja
a barrals
sobre els bots,
i dessota els taulons arraulir-se el preu-fet de l'angoixa;
sota els flandes
i els melis,
sota els cedres sagrats.

Quan els moços d'esquadra espiaven la nit
i la volta del cel era una foradada
sense llum als vagons:
i he fet un foc d'estelles dins la gola del llop.

Vosaltres no sabeu

què és

guardar fusta al moll:

però totes les mans de tots els triuxeraires
com una farandola
feien un jurament al redós pel meu foc.
I era com un miracle
que estirava les mans que eren balbes.

I en la bóira es perdia el trepig.

Vosaltres no sabeu

què és

guardar fusta al moll.

Ni sabeu l'oració dels fanals dels vaixells
que son de tants colors
com la mar sota el sol:
que no li calen veles.

J. SALVAT PAPASSIT

Poemes en ondes hertzianes (1919)

Óssa Menor (1925)

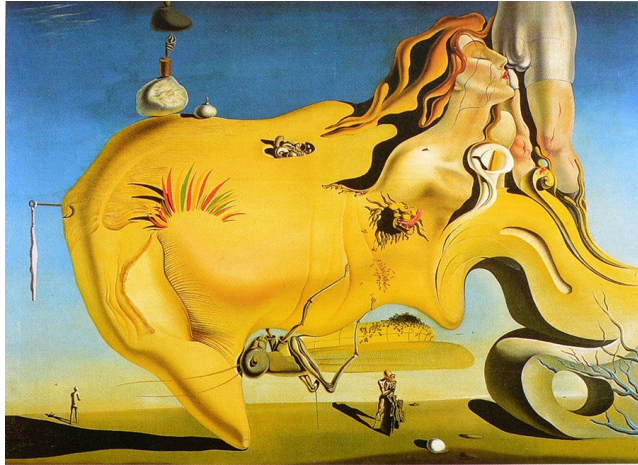
2A ETAPA: SURREALISTA

(1924-ca.1930)

- Les figures internacionals més importants són catalanes: Dalí, Miró.
- Primera gran influència: manifest surrealista d'André Breton (1924) → La importància del SUBCONSCIENT.
 - Tècniques: escriptura automàtica.
- Auge a Catalunya: 1927, 1929
 - Idea principal: subversió

(MIRALLES, 1999)

Salvador Dalí, *Esbós de Sigmund Freud* (1938)

El gran masturbador. Salvador Dalí (1929)

El carnaval de l'arlequí. Joan Miró (1924)

ÒRGANS DE DIFUSIÓ

REVISTES

- [*L'amic de les arts*](#) (especialment a partir de 1928)
- *Fulls Grocs* (1928)
- [*Helix*](#) (1929). Joan Ramon Masoliver. → "Posició moral del surrealisme", de Salvador Dalí

MANIFESTOS

- 1928. *Manifest groc* (Salvador Dalí, Sebastià Gasch i Lluís Montanyà).
- !! La mostra col·lectiva [*Logicofobisme*](#), (1936).

LES RESPOSTES AL SURREALISME

Tot i que els continguts de textos com “El manifest groc” van provocar certes respostes pel seu contingut **provocador**, no podem dir que el moviment tingués un text realment **programàtic**.

«Hem rebut un manifest llampant. No us inquieteu: res d'idees polítiques. Res – anava a dir – de cap mena d'idees».

DOMÈNEC GUANSÉ apud. MIRALLES (1999)

- Carles Soldevila, noucentista convençut, els respon en els seus articles “Fulls de dietari” a *La Publicitat*. Els acusa obertament de feixistes i de no entendre els models que volen fer servir.

EL FINAL DE LES AVANTGUARDES

- Proclamació de la Segona República
 - literatura més "culturalista"
 - retorn l'*establishment*.
- **J.V. Foix** queda com a "última figura del moviment" a nivell literari, a l'any 34 és l'últim dels avantguardistes catalans.

A MÉS: JV FOIX I L'AVANTGUARDISME

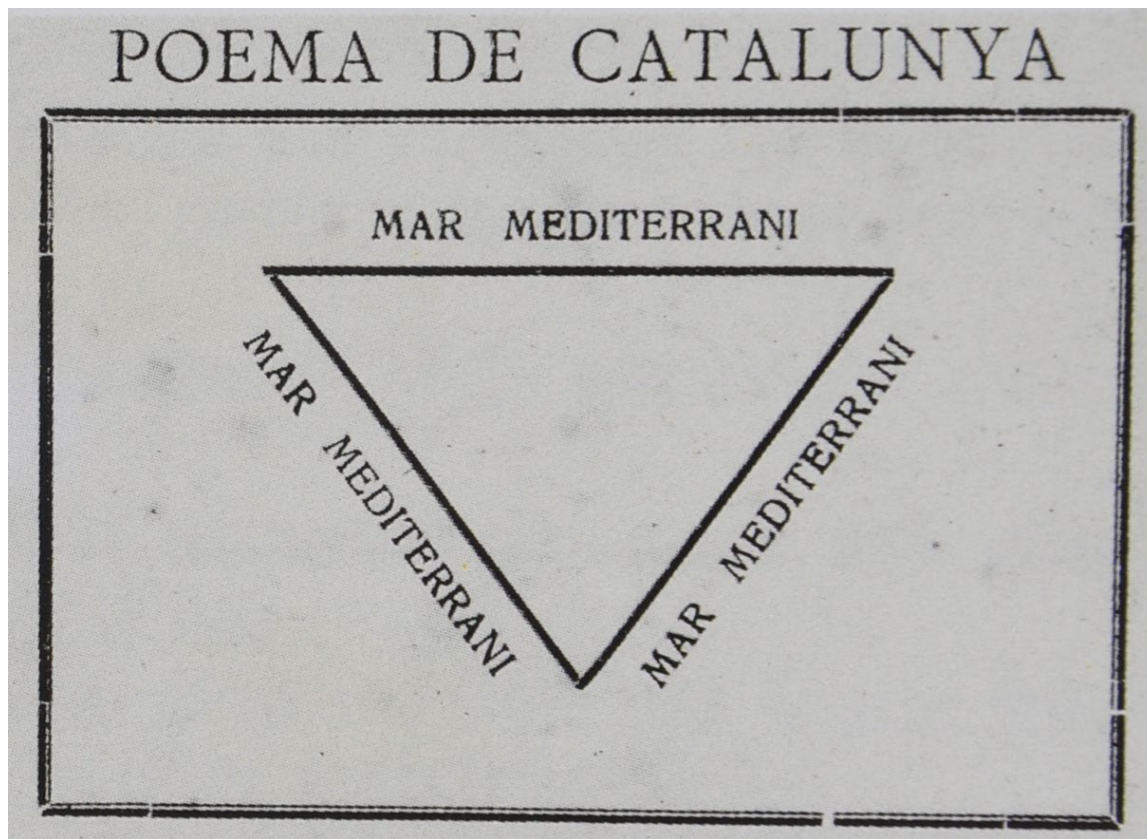
Barcelona, 1893-1987

És J. V. Foix realment un poeta avantguardista?

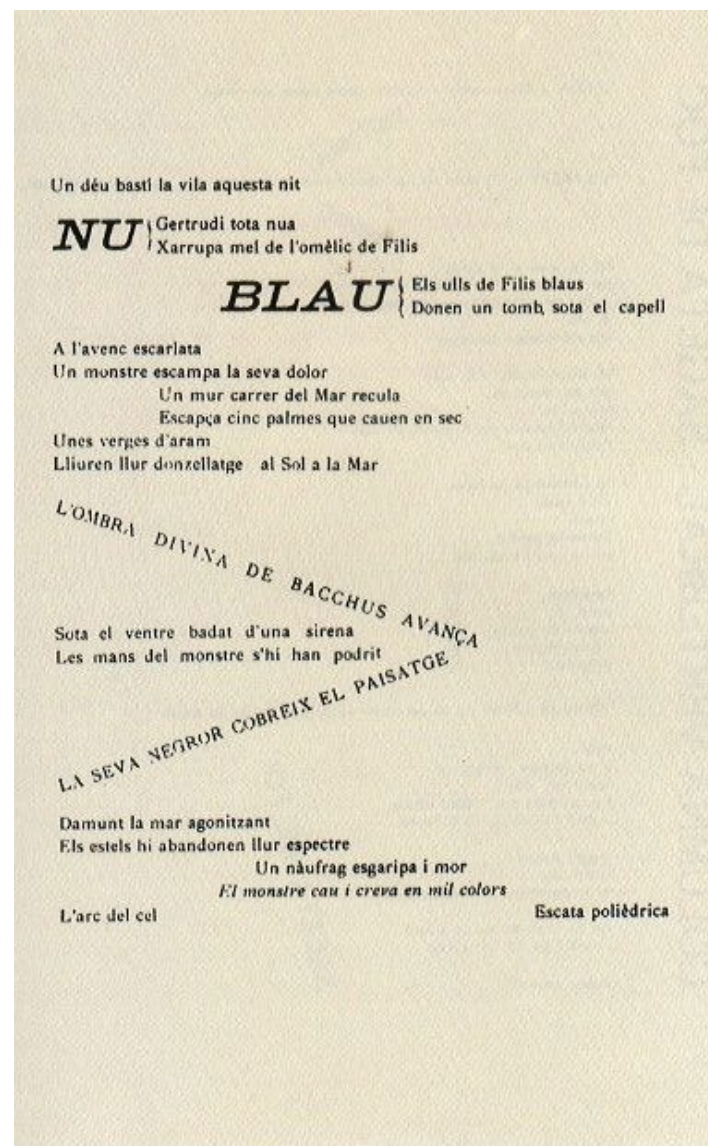

- S'autoanomenava "investigador en poesia", és un *experimentador*: segurament només les seves primeres obres es podrien etiquetar com a "avantguardistes" (?).
- Importància de la tradició, ús acurat de la llengua.
- Autor de **proses poètiques**: diaris, poemes en prosa .

(LLETRA, 2023; CARBONELL 1999)

Aparegut a *La cònsola* (1920)

Com el pilot que força els governalls
Quan ix del Prat, i per salvar un pollanc
Arrisca, incert, el vol, i en tòrcer un branc
Tem pel país, ell que menysprea els falls;
Com en mar gros i fosc cerca els tremalls
El vigorós i pescaire, i pel barranc,
Febrós i nu, desafia el calanc
I salva aquells i encara aferma els ralls,
Entre la gent o en l'estudi reclòs,
En nit d'esglai o en verdejant solà,
Per tots delesc, i sense planys i plors
Jo salt barranc i branca, torrent i clos,
I al bo i al mal em don i allarg la mà:
No tem la mort si a d'altri calen flors.

De Sol i de dol (1947)

Homenatge a Blériot (1914), de Robert Delaunay. [FONT: Fundació Foix]

He malferit en duel el teu amant. Però perquè duus el vestit carmesí, te'n rius. I perquè, amb la teva perfídia, has substituït l'amant pel tramoïsta. Jo puniria la teva malfeta si el perruquer no hagués estat el teu còmplice en desfigurar-me grotescament la faç. Un altre bell matí, però, em venjaré. El sostre ni serà, com ara, tan i tan baix ni hi haurà pintats, com ara, tants d'ocells morts.

Aixequen ben alts els murs del meu carrer. Tan alts que, en ésser nit, no hi entri ni la remor de les fontanes ni el xiscle agònic de les locomotrius. Feu que el meu carrer tingui totjust l'amplada de la meva passa. No feu

obertures als murs i arrieu del cim de les torratxes tantes de banderes i de gallardets. Doneu-me només el goig que, a trenc d'alba, del pas de l'ombra de la meva amada a mitja nit en resti el testimoni d'una flor vermella marcint-se en la penombra, o d'una sabata esberlada flotant damunt un toll.

M'assegurava que eren doscents els joves del poble que tenien un cavall negre com el meu. Però vaig espiar, un a un, llurs estables i vaig comprovar el seu engany. Els estables són buits i són buides les cases. Al poble només hi som jo i el meu cavall que errem de nit i de dia pel laberint de les seves ombres. Quant a Gertrudis, és ben morta al fons de l'abisme on la vaig precipitar. ¿O és que tants de milers d'estels que guspiregen en la negror celeste no exalten la joia de la meva solitud?

¡Quants de tombs jo havia dat adés per l'exterior dels murs de la catedral bastida dalt del pujol! Aleshores anaves al temple cada dia, cenyit el front de roses, a prendre notes taquigràfiques del sermó de les Set Paraules. Jo mentrestant, arrossegant mon organell de maneta, cercava, àvid, els aparadors on hi havia exposades les divines sabates de xarol o els meravellosos paraigües, invenció dels homes. M'han dit que havies reprès el vell costum i que tornaves cada dia al temple. Però en anar-me'n-hi avui, el temple havia desaparegut i en son lloc, immensament deserta, hi havia, en vidre policrom, una estàtua del meu cavall, fent escintillar en tènues rosetons els flancs del pujol.

Diuen que estàs gelosa de la gropa de la noia de la lletera. Però he estat a casa seva i